

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

Hoofdstuk 1: Inleiding in persoonlijkheidspsychologie

- Persoonlijkheidseigenschappen maken mensen uniek en verschillend van elkaar, we gebruiken adjectieven om deze kenmerken aan iemand toe te kennen. Adjectieven kunnen gebruikt worden om kenmerken te beschrijven en worden karaktertrek – beschrijvende adjectieven genoemd.
- Zie vb. Ronald Janssen!

1. Definitie persoonlijkheid

Persoonlijkheid is de verzameling van psychologische traits en mechanismen in een individu die georganiseerd zijn en relatief stabiel en ze beïnvloeden de interacties met, en de aanpassingen aan, de intrapsychische, fysieke en sociale omgeving.

- TRAITS; gemiddelde neigingen
- MECHANISMEN
- IN HET INDIVIDU
- GEORGANISEERD EN STABIEL OVER TIJD EN SITUATIES
- BEÏNVLOEDING
- INTERACTIE
- ADAPTATIE
- OMGEVING

2. Drie niveaus van persoonlijkheidsanalyse

- Menselijke Natuur;
- Individuele en groepsverschillen;
- Individuele uniekheid;
 - ✓ Nomothetisch onderzoek
 - ✓ Idiografisch onderzoek
- ➔ A fissure in the field

3. Zes Kennisdomeinen van de Menselijke Natuur

- DISPOSITIONEEL DOMEIN;
- BIOLOGISCH DOMEIN;
- INTRAPSYCHISCH DOMEIN;
- COGNITIEF – EXPERIMENTEEL DOMEIN;
- SOCIAAL – CULTUREEL DOMEIN;
- AANPASSINGSDOMEIN;

4. De rol van een Persoonlijkheidstheorie

- Wetenschappelijke criteria om een persoonlijkheidstheorie te evalueren:
 - ✓ Volledigheid
 - ✓ Heuristische waarde
 - ✓ Testbaarheid
 - ✓ Parsimony – Spaarzaamheid
 - ✓ Compatibiliteit en integratie

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

Hoofdstuk 2: Persoonlijkheidsschatting, -meting en onderzoekopzet.

- Persoonlijkheid onderzoeken: klinisch (PZ, CGG,...), school (CLB,...), arbeid (selectie,...), forensisch (peneteniair,...), sport, wetenschap ...
- niveaus: nomothetisch & idiografisch

1. 4 Methoden van Persoonlijheidsdata

- ZELFRAPPORTAGE (S-data); is de meest evidente methode, expert bij gevoelens, gedachten, gedrag, persoonlijkheid,... In de vorm van vragenlijst, interview & rapport.
 - ✓ **Ongestructureerde zelfrapportage; kenmerken:** ongestructureerd en geen aangeboden antwoorden (bv. 20 statement test & zinnen aanvul test,...). **Nadeel:** hoe objectief scoren?
 - ✓ **Gestructureerde zelfrapportage; kenmerken:** gestructureerd & antwoorden aangeboden (bv. Beschrijvende adjectieven [likert schaal...] & beschrijvende zinnen [NEO-PI...]) **Voordeel:** objectieve scoring.
 - ✓ **Nadelen:** niet willen invullen (defensief, sociaal wenselijk), niet kunnen invullen (lage emotionele intelligentie), niet durven invullen (bescherming).
 - ✓ **Niveau:** idiografisch & nomothetisch (experience sampling)
- OBSERVATIEGEGEVENS (O-data); (vb 35 jarige man; manische ontremming) Observeren, bekijken van mensen.
 - ✓ **Voordelen;** onbekend gebied wordt gezien (dingen die je van jezelf niet weet), interbeoordelaarsbetrouwbaarheid (betrouwbaarheid tussen de verschillende beoordeelaars → deze wordt groter als er meer beoordeelaars zijn!).
 - ✓ **Observeerders;** professionele onbekenden (objectief, zorgen dat ieder hetzelfde observeert, ieder observeert anders en interpreteren anders → duidelijke info), bekenden (subjectief, vooroordelen) → natuurlijke omgeving (bv. Thuis; gedrag is natuurlijker dan in een niet-natuurlijke omgeving), multiple sociale personae (verschillende sociale persoonlijkheden; ieder gedraagt zich anders in verschillende situaties).
 - ✓ **Natuurlijke observatie** (gedrag verandert ook in eigen natuurlijke omgeving door veranderde patronen) vs. **artificiële observatie** (proefopzet met OV en AV, gedrag volg op experiment) → bv. Supernanny, selectie, enactments (nabootsen van natuurlijk gedrag bv. ruzie = artificiële observatie)
- TESTGEGEVENS (T-data);
 - ✓ **Niveaus;** idiografisch onderzoek (gestandaardiseerde tests, werving en selectie, veel tijd en geld) vs. Nomothetisch onderzoek (laboratorium studies).
 - ✓ **Voorloper;** Murray – the bridge bilding test = meten van frustratie tolerantie bij bouwen brug met twee assistenten (dom & alleswetend), pp denkt dat hij wordt onderzocht op leiderschap → lage gezichtsvalliditeit (mate waarin een test lijkt op datgene wat hij onderzoekt)

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- ✓ **Voorbeelden; Megargee;** dominantie – leiderschap (exp. OV: combinatie koppels hoge vs. lage dominantie AV: resultaten op leiding nemen bij taak) → belang van combinatie met observatiegegevens. **Rorschach** met zijn inktvlekkentest en de **Thematic Apperception Test** waarbij een ambigue prent wordt aangeboden aan de cliënt, deze moet hier een interpretatie van maken
- ✓ **Nadeel;** PP heeft weet van wat er getest wordt (evenwicht in gezichtsvaliditeit), altijd interpersoonlijke beïnvloeding tussen leider en pp
- ✓ **Voordeel;** manipulatie OV, repliceerbaar onderzoek = wetenschappelijker
- ✓ **Soorten;** Mechanische methode (vb. actometer (bloedslag, bloeddruk...) gegevens zeggen iets over persoonlijkheid/biologie (puppy's vs. gevaarlijke honden)). Fysiologische methode (vb. FMRI scan (bloed door de hersenen) relatie tussen persoonlijkheid en hersendelen (knippen vs. psychopaten)) → nadeel; veel fouten. Projectieve technieken (ambigue stimuli; wenselijke antwoorden, leven/gedacht projecteren in antwoord, vb. Rorschach test, vb. TAT schetsen van situatie volgens prent) → nadeel; objectieve scoring om soorten antwoorden in te delen, moeilijk repliceerbaar.
- ANAMNESTISCHE INFORMATIE (L-data); = informatie uit de levensloop van een persoon. Levensgebeurtenissen geven informatie over persoonlijkheid. Meestal gebruikt in combinatie met andere gegevens. Bv. Vrouw van 30 jaar, 7 relaties, 6 jobs, 2 zelfmoordpogingen → hypothese: borderline persoonlijkheidsstoornis.

→ **Combinatie** van te methoden: (WAIS III, Rorschach, Structureel interview, psychomotoire therapie,...) **Problemen** bij dezelfde resultaten: meten ze hetzelfde construct? Zo ja, bevestigen van hypothesen en vergroten van validiteit en betrouwbaarheid. **Problemen** bij tegenstrijdige resultaten: meten ze hetzelfde construct? Zo ja, weerleggen van hypothese. Opletten voor confirmation bias!

2. [Evaluatie van Persoonlijkheidsonderzoek](#)

- BETROUWBAARHEID; = mate waarin een test het echte leven van een bepaalde trait kan meten (bv. Herhaaldelijke metingen van IQ)
 - ✓ **Test-hertest betrouwbaarheid;** = mate waarin een test dezelfde resultaten geeft op verschillende tijdstippen (bv. Repeated measurement)
 - ✓ **Interne consistentie betrouwbaarheid;** 1 tijdstip, interne herhaaldelijke meting. = de mate waarin de verschillende items van een test hetzelfde meten (bv. Wanneer een test een paar op elkaar gelijkende vragen stelt)
 - ✓ **Interbeoodeelsaarsbetrouwbaarheid;** is enkel toepasbaar op observatiegegevens. = de mate waarin de verschillende beoordelaars hetzelfde resultaat observeren.

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- VALIDITEIT; = mate waarin een test effectief meet wat het pretendeert te meten.
 - ✓ **Gezichtsvaliditeit**; = mate waarin een test op het zicht lijkt te meten wat het effectief meet (bv. Ik voel me vaak verdrietig – depressie). Belangrijk: te weinig = error ↔ te veel = sociaal wenselijk
 - ✓ **Predictieve of criterium validiteit**; = mate waarin een test externe criteria kan voorspellen. (bv. Sensation seeking – parachute springe, motor rijden, druggebruik)
 - ✓ **Convergente validiteit**; = mate waarin een test correleert met een andere test die hetzelfde meet.
 - ✓ **Discriminerende validiteit**; = mate waarin een test niet correleert met een test die niet hetzelfde meet.
 - ✓ **Constructvaliditeit**; = mate waarin een test meet wat het bedoelt te meten, correleert met een test die hetzelfde meet, en niet correleert met een test die niet hetzelfde meet. ≈ overkoepelende validiteit . Persoonlijkheidsvariabelen = theoretische constructen & persoonlijkheidsonderzoek ≈ röntgenfoto. (bv. Creativiteit: *Face validiteit*; items over creativiteit, *Predictieve validiteit*; diploma in kunsten, *Convergente validiteit*; correlatie met andere metingen creativiteit, *Discriminerende validiteit*; geen correlatie met intelligentie)
- GENERALISEERBAARHEID; = mate waarin een test zijn validiteit behoudt over verschillende contexten, situaties, ... (bv. Groepen/personen: leeftijd, geslacht, cultuur,... & context/situatie: werk-thuis...)

3. Onderzoeksmodellen van Persoonlijkheid

- EXPERIMENTELE METHODE; = onderzoek van de causaliteit van de onafhankelijke variabele op de afhankelijk variabele. Statistische technieken: significantie, gemiddelde, standaarddeviatie, T-test. 2 vereisten:
 - ✓ **Manipulatie** van de onafhankelijke variabele
 - ✓ **Equivalentie** door: **randomisatie** (=random toewijzing van de proefpersonen aan een experimentele groep) & **counterbalancing** (=verschillende condities binnen 1 groep) → volgorde-effect
- CORRELATIONEEL ONDERZOEK; = onderzoek van correlatie tussen 2 variabelen. Wordt uitgedrukt in correlatiecoëfficiënt (-1 negatief, 0 geen, +1 positief) deze kan sterk of zwak zijn (.10 zwak, .30 gemiddeld, .50 sterk) → geen causaliteit: door een directionaliteitsprobleem ($A \rightarrow B$ of $B \rightarrow A$) of door een derde variabele ($A \leftarrow C \rightarrow B$)
- GEVALSSTUDIES; = onderzoek van de persoonlijkheid van 1 persoon in detail. **Voordelen**: detaillistisch, bron van hypothese (geen veralgemeningen, generaliseerbaarheid van hypothese, alleen hypothesen die we moeten onderzoeken, testen met een grote groep), speciale gevallen (zoals moeder Theresa...), speciale fenomenen (die we onmogelijk kunnen

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

vinden in een grote groep pp bv. schizofrenie, multiple persoonlijkheden,...).
Bv. seriemoordenaar Ted Bundy.

Dispositioneel Domein

- Disposities = traits = persoonlijkheidskenmerken: ≈ inherente (intern) neiging (gedrag) om zich op een bepaalde manier te gedragen.
≈Bouwstenen van persoonlijkheid zijn stabiel over tijd, consistent over situaties, verschillen tussen mensen beschrijven (slide 4, bijvragen voor examen!)

Hoofdstuk 3: Trekken en Taxonomieën van Trekken.

1. Wat is een Trek? Twee basisformuleringen.

- Trekken als **interne** oorzakelijke bezitting; (verborgen – causaal) rechtstreekse relatie tussen behoefte en gedrag. (= verlangen, wil, behoefte) Intern van situatie naar situatie & causaal; gedrag verklarend, interne traits ≠ externe traits (het is niet omdat je een behoefte hebt dat je het gedrag echt gaat stellen omdat het ermee gerelateerd is). **Doel** = andere oorzaken van gedrag uitsluiten.
- Trekken als **externe** en zuiver beschrijvende samenvatting van getoond gedrag; geen veronderstellingen over causaliteit → sociale situatie

2. Act Frequency Formulation of Traits.

- ACT FREQUENCY = illustratie van externe en beschrijvende traits en is een onderzoeksprogramma. Trait = gedragscategorie (bv. Dominantie) of een beschrijvende samenvatting van de algemene neiging van iemands getoond gedrag. 3 elementen;
 - ✓ **Gedragsnominatie**: identificatie gedrag → trait
 - ✓ **Prototypische beoordeling**: identificatie prototypisch gedrag → trait (bv. Orders geven is heel prototypisch voor dominantie)
 - ✓ **Bevestigen van gedrag**: dmv zelfrapportage en observatie
- KRITIEK; te weinig informatie over context, "niet-gedrag" (bv. moedig)
- VOORDELEN; expliciteren van gedrag, betekenis van traits (meer te weten komen) & voorspellen van externe criteria (bv. Iemand is heel creatief, kan een diploma kunsten halen!)

3. Identificatie van de belangrijkste trekken.

- LEXICALE BENADERING; lexicale hypothese: alle belangrijke individuele verschillen vinden oorsprong in taal (manier om te communiceren, te beschrijven → oorsprong uitvinding van verschillende woorden). 2 criteria;
 - ✓ **Synoniem frequentie**: hoe meer trait-beschrijvende adjectieven, hoe belangrijker de trait (bv. Dominantie)

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- ✓ **Crossculturele universaliteit:** in hoe meer verschillende talen de trait -beschrijvende adjectieven voorkomen, hoe belangrijker de trait. → probleem met crossculturele universaliteit: zelfstandige naamwoorden worden ook gebruikt om verschillen tussen mensen te beschrijven maar deze worden niet gebruikt in de lexicale benadering (vb. schat, prinses, lieveling,...)
- STATISTISCHE BENADERING; Itempool (trait - beschrijvende adjectieven → lexicale benadering of vragen/stellingen over gedrag/emoties...). Op deze itempool wordt de factor analyse op toegepast. Factor analyse: identificeren van items die covariëren met elkaar en niet covariëren met andere (items dan samennemen!) → zo organisatie en reductie van itempool. Correlatiecoëfficiënt (item laadt op factor, item verklaart variantie van factor)
- THEORETISCHE BENADERING; vanuit theorie worden belangrijke variabelen gedetermineerd. (bv. Freud - projectie & Maslow - zelf-actualisatie)

4. Taxonomieën van Persoonlijkheid.

- EYSECK; (°1916-+1998 Berlijn) *Hiërarchische Model van Persoonlijkheid.* Betrouwbare psychiatrische diagnoses met een *biologische* basis (biologische onderbouwing) → Voorloper Galenus. Op basis van lichaamsvochten (Sanguïstisch - bloed/Flegmatisch - slijm/Cholerisch - zwarte gal/Melancholisch - gele gal). Hiërarchische structuur:
 - ✓ **Specifieke respons:** observeerbaar gedrag
 - ✓ **Habituele respons:** cluster van specifieke responsen
 - ✓ **Narrow (enge) traits:** cluster van habituele responsen
 - ✓ **Supertraits:** cluster van narrow traits→ 3 supertraits:
 - ✓ **Extraversie** (narrow traits = sociaal, actief, levendig, avontuurlijk, dominant, assertief, sensation, seeking, zorgeloos, op voorgrond) vs **Introversie**
 - ✓ **Neuroticisme** (narrow traits = angstig, depressief, schuldgevoelens, laag zelfvertrouwen, gespannen, irrationeel, verlegen, emotioneel, humeurig) vs **Laag Neurotisch** (narrow traits = emotioneel stabiel, milde reactie op stress, rustig en kalm)
 - ✓ **Psychoticisme** (narrow traits = agressief, egocentrisch, creatief, impulsief, gebrek aan empathie, antisociaal) → mannen scoren hier hoger op dan vrouwen, het is een voorspellende criteria, ≠ "psychose" van DSM-IVErfelijkheid: PEN = gemiddeld erfelijk. Fysiologisch identificeerbaar substraat: extraversie - centraal zenuwstelsel / neuroticisme - autonoom zenuwstelsel / psychoticisme - testosteron en MAO. *Beperkingen:* andere traits buiten PEN zijn ook erfelijk, 3 supertraits is té weinig & té eenvoudig.
- CATTEL'S TAXONOMIE; (°1905-+1998 Engeland, diploma chemie, fysica & psychologie, "exacte wetenschapper", samenwerking met Spearman, analogie biologie) *Doel* = identificatie en meting basiseenheden persoonlijkheid. **Oppervlakkige traits** (surface): observeerbaar gedrag &

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

bron traits (source): onderliggende variabelen, 16. → **16**

Persoonlijkheidsfactoren systeem (= 16 personality Factor Questionnaire op basis van Allport & Odbert). *Wetenschappelijke manier*: onderzoeksgroep, info (S-data & T-Data), factor analyse. *Kritiek*: replicerbaarheid, 16 (teveel).

- CIRCUMPLEX TAXONOMIE VAN PERSOONLIJKHEID; (Timothy Learly & Jerry Wiggins) Circulaire taxonomie, lexicale hypothese, soorten traits (temperament, karakter, materiële, attitude, mentale, fysieke, interpersoonlijke). Model van Foa & Foa. Interpersoonlijke transacties, sociale bronnen (status & liefde), dyadische interacties. **Voordelen**: expliciete definitie, specifieke relatie tussen traits (nabij [positieve correlatie], bipolair [negatieve correlatie], orthogonaal [gn correlatie]) & onbekend gebied. **Nadeel**: beperkt tot 2 dimensies. (Roos van Learly)
- VIJF-FACTOR MODEL; **BIG FIVE** (extraversie, bereidwilligheid, openheid, consciëntieusheid en emotionele stabiliteit). **Lexicale en statistische** benadering (statische toegepast op de lexicale!). **Geschiedenis**: *Allport & Odbert* → itempool; trait beschrijvende adjectieven (psycholexical study, 18000 termen = semantische nachtmerrie, 4 categorieën: personality traits (stabiel), temporary traits (toestand), sociale evaluaties, metaforen of twijfeltermen... → van deze 4 houden ze er alleen personality traits aan over!). *Cattel* (4500 termen → 35 variabelen, factor analyse; 12+4 factoren = 16 personality factor questionnaire). *Fiske* (22 variabelen; 8 groepen → 5 factoren). *Tupes & Cristal* (22 variabelen; 8 groepen → 5 factoren (=cultuur)). *Norman*. → **Besluit**; Breedte (termen tot stand gekomen door factor analyse, in de termen zit veel informatie...), abstract niveau (complexiteit van die 5 factoren, onmogelijk om persoonlijkheid hierin te beschrijven!), specifieke persoonlijkheidskenmerken (deze zitten vervat in deze 5 factoren). **ABSTRACT EN CONCREET!** *Costa & McCrae*; factor analyse van persoonlijkheidsvragenlijsten → NEO-PI (3 factoren) + agreeableness en consciëntiousness → NEO-PI-R → 5 factoren (bestaan telkens uit 6 facetten en per facet krijg dan een beschrijving van een aantal kenmerken, per facet wordt er gescoord) → Hiërarchische structuur. Bij vijf factoren model hebben we te maken met echte traits want bij de big 5 alleen maar beschrijving! **Verschillen Big 5** (trait beschrijvend, taal, trait?) **vs Five Factor Model** (niet gebaseerd op taal, echte traits, causaal (onder voorbehoud)). **Empirisch bewijs voor Big 5**, bestaan ze wel echt? Verschillende studies omtrent deze 5 factoren waarbij deze 5 allemaal zijn terug gevonden; Goldberg, Generaliseerbaarheid: Nederlands onderzoek waar ook de Big 5 gevonden zijn, ook terug gevonden in andere landen, groot probleem met de vijfde factor → minst overtuigend om terug te vinden. Dus, in de jaren '80 vinden we deze factoren terug, alleen de vijfde factor is altijd anders → dit komt door de verschillende talen (verschillend resultaat door verschillende beginpunt en verschillende taal = verschillende itempool → oorzaak kan liggen bij de verschillende culturen!) → Persoonlijkheid wordt niet enkel bepaald door erfelijkheid, maar ook door cultuur!
 - ✓ **Extraversie**: sociale interactie, veel praten, leiding nemen, sociale impact, geluk. Maar ook snel rijden en luide muziek wat resulteert in meer ongevallen! (dimensioneel model! Extraversie vs introversie).

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- ✓ **Bereidwilligheid – altruïsme:** gericht op mensen, onderhandelen om conflicten op te lossen, terugtrekken uit conflicten, vermijden van conflicten, sociale harmonie, politiekers (tegenover gericht tegen mensen en agressiviteit).
 - ✓ **Consciëntieusheid – gewetensvol:** punctueel, betrouwbaar, strek verantwoordelijkheidsgevoel, hard werkend, hoge normen goed/kwaad, niet uitstellen (kenmerken van hoge gewetensvolheid: goede resultaten, job tevredenheid, positieve relaties kenmerken vs. lage gewetensvolheid: risicovol seksueel gedrag).
 - ✓ **Emotionele stabiliteit:** manier van omgaan met stress, gemoedstoestand, vermoeidheid (gezondheid algemeen), dissociatieve ervaringen, suïcidale neigingen, alcohol, relaties, seksuele problemen, professioneel succes, PTSD (post traumatische stress stoornis), Self-handicapping strategie (= beschermingmechanisme door jezelf te handicaperen/waarde naar beneden halen op voorhand, dus als je dan mislukt kan je waarde al niet naar beneden gaan) (hoge emotionele stabiliteit = laag neurotisme).
 - ✓ **Openheid:** dromen, openheid tot ervaren, experimenteren, open informatieverwerking (vs. tunnel visie), minder vooroordelen.
- **Combinatie van Big 5 factoren:** schoolresultaten (C↑N↓), risicovol seksueel gedrag (E↑N↑C↓A↓) ...
- Kritiek:** 5+2 = 7 factoren (positieve en negatieve evaluatie), Goldberg (religiositeit en spiritualiteit), 6de factor (attractiviteit), Buss (sexiness), 10 factoren buiten FFM. **Voorstanders** gaan Big 5 betwisten; zelfstandige naamwoorden ook gaan betrekken in lexicale studie voor de beschrijving van persoonlijkheid zodat het duidelijker wordt, combinatie van talen → geen verschil meer in itempolen, maar gezamenlijke itempool (6de factor = eerlijkheid, nederigheid). **Samenvatting:** 4 factoren sterk repliceerbaar, 5de factor is moeilijk en mogelijk culturele verschillen, misschien toch nog een 6de factor, beschrijvend, oorzaak? **Kritisch;** ontgoochelend antwoord op sleutelvragen, descriptieve concepten die abstract zijn, verdere explicatie, echte taxonomie?, taal → maar het is bruikbaar en begrijpbaar!

Biologisch Domein

Hoofdstuk 6: Genen en persoonlijkheid.

- 1 perspectief, lichaam en geest, Shakespeare, frenologie (Gall, Spurzheim), genetica (bv. Dirty Mind) (pg 191, a closer look Phineas Gage; KENNEN!) The Jim Twins (100% hetzelfde genetische materiaal, maar groeien apart op in andere omgevingen, dus gelijkenissen bijna volledig toeschrijven aan de genetica...)
1. De menselijke genen.
 - GENOOM bestaan uit een 30000 – 40000 genen en zijn gelokaliseerd op 23 paar chromosomen en elke cel in het lichaam bevat deze! (behalve het mannelijke geslachtcel en een bloedcel). Dit genoom/gen is een DNA molecule. (98% genetic junk → is geen rommel maar bevat heel

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

belangrijke eigenschappen en kenmerken dan ze oorspronkelijk gedacht hadden!) Toegepast op persoonlijkheid?

2. Controverse rond genen en persoonlijkheid.

- RELATIE genetica & persoonlijkheid.
- MOGELIJKHEDEN EN ETHISCHE KWESTIES (men zou kunnen ontdekken wie dat er verslaafd zou worden, of bepaalde ziektes zou ontwikkelen...)
- FINANCIËEL (schizofrenie, ADHD, alcoholisme, psychopathie,... deze mensen kosten de maatschappij veel geld)
- Gevaar voor misbruik (uitroeien...)
- EUGENETICA (= wetenschap om relatie te onderzoeken tussen bepaalde genen): Galton (1883), übermensch (mensen die tussen apen stond en mensen) → Nietzsche, Nazisme interpreteerde dit anders en voegde üntermensch hierbij, 'Kennis is beter dan onwetendheid!'

3. Doelen.

- VERKLAREN van individuele verschillen = % verklaarde variantie, genetica vs omgeving. Proces + differentiatie.

4. Wat is erfelijkheid.

- ERFELIJKHEID = de proportie fenotypische variantie die geattribueerd kan worden aan genotypische variantie. **Fenotypische variantie**: individuele verschillen die geobserveerd kunnen worden. **Genotypische variantie**: individuele verschillen in genetica.
- ENVIRONMENTALITY = het percentage geobserveerde variantie in een groep mensen dat geattribueerd kan worden aan omgevingsinvloeden (\approx omgevingsinvloeden)
- MISVATTINGEN over erfelijkheid: *individueel* (**debat nature - nurture** niet te voeren op individueel niveau [voortdurende interactie] maar op populatie niveau), *stabiel* (niet stabiel, want het gemeten op 1 bepaald tijdstip of periode van een groep mensen), *exact* (nooit exact; psychologische variabelen zijn nooit exact er zit altijd een meetfout op → relativiseren van resultaten).

5. Onderzoeksmethoden.

- SELECTIEF FOKKEN: bv. honden met bepaalde kwaliteiten (uiterlijk, karakter), men heeft gevonden dat deze kwaliteiten erfelijk zijn, geldt dit ook voor mensen?
- FAMILIESTUDIES: correlatie graad van verwantschap met graad van gelijkenis persoonlijkheid, verwantschap (ouder - kind: 50%, broer - zus: 50%, grootouders - kleinkinderen: 25%, oom/tante - neven/nichten: 12,5%; Dus hoe meer overeenkomst, hoe meer erfelijke en gedeelde genetica), is persoonlijkheid erfelijk? → rekeningen met **gedeelde omgeving** (zelfde ouders, woonplaats, zelfde opvoeding,...)!
- TWEELINGSTUDIES: monozygotisch = 100% identiek en dizygotisch = 50% identiek, gelijkenis persoonlijkheid op basis van genetische gelijkenis, erfelijkheid = $2(r_{mz} - r_{dz})$ (bv. dominantie; $.90 = 2(.57 - .12) = 90\%$ → fictief), men heeft hier veel tweelingen voor nodig om de tweelingstudie representatief te laten zijn! **2 Veronderstellingen**; *gelijke omgeving* (gedeelde omgeving is voor beide soorten tweelingen gelijk wordt er

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

veronderstelt, maar we zien in de praktijk dat dit vaak niet zo is vb andere vrienden,... → gedeelde omgeving gaat geen rol spelen in het verklaren van persoonlijkheid. Onderzoek dmv verkeerde diagnose.) & *representativiteit* (geadopteerde tweelingen; generaliseerbaar voor de hele bevolking? Nee, invloed van ander onafhankelijke variabele [prematuuriteit], toch representatief, maar er blijft een limitatie van adoptie). *Gemiddelde erfelijkheid* (BIG 5) → nuanceren door omgeving, en interactie mee te rekenen (Extraversie 60%, neuroticisme 50%, aangenaamheid 72%, consciëntieusheid 36%, openheid 74%).

- ADOPTIESTUDIES: meest krachtige methode, geadopteerde kinderen en adoptieouders hebben geen identieke genen maar wel een gedeelde omgeving, geadopteerde kinderen en biologische ouders deelen 50% identieke genen met elkaar maar hebben geen gedeelde omgeving, scheiding tussen omgeving en genen, **problemen**; representativiteit (veralgemening? JA, maar limitatie adoptie) – selectieve plaatsing (wanneer men kinderen gaat plaatsen probeert men de cultuurschok zo klein mogelijk te maken, dus gaat men opzoek naar geschikte ouders die een beetje lijken op de biologische ouders; dit zorgt voor een kleiner verschil in gedeelde omgeving met biologische ouders...) → de **krachtigste methode**; identieke tweelingen scheiden en apart opvoeden! Resultaten (BIG 5 cijfers liggen lager maar exacter) worden sterker bepaald door omgeving dan door genen. (bv. Minnesota Twin study; persoonlijkheid is voor 54% genetisch bepaald → gaat dus in tegen de veronderstelling dat persoonlijkheid meer bepaald wordt door genen ipv omgekeerd!)

6. Bevindingen omtrent onderzoeksmethoden

- (OP EXAMEN VB KUNNEN GEVEN VAN CIJFERS en bevindingen!) → zie boek
- TWEELINGSTUDIES: Extraversie 60%, Neuroticisme: 54% 47%
- ADOPTIESTUDIES: Extraversie: 40%, Neuroticisme: 30%
- Chimpansees: Well-being: 40%, Dominantie: 66%
- Minnesota Twin Study: 54%
- Attitudes en voorkeuren : Traditionalisme: 63% 34%
- Drinken en roken: "gematigde erfelijkheid"
- Huwelijk: 68%

7. Gedeelde vs. niet gedeelde omgevingsinvloeden

- GEDEELDE OMGEVING; huis, ouders, familie, waarden, opvoeding, ..., houdt ook in attitudes, religieuze en politieke omgeving, overtuiging, ...
- NIET GEDEELDE OMGEVING; vrienden/kamer/behandeling/... → unieke ervaring! Hypothese; 1 logische variabele & complexiteit aan variabelen (gedeelde vs niet gedeelde omgeving brengen veel meer te onderzoeken variabelen mee dan verwacht om te onderzoeken!). Geboorte volgorde, leeftijd tussen verwanten (= broers en zussen)

→ Besluit: omgeving > erfelijkheid / niet-gedeelde omgeving > gedeelde omgeving

8. Genen en omgeving

- INTERACTIE tussen genen en (gedeelde) omgeving (vb. Introversie vs. Extraversie. Kindermishandeling vs. Antisociale persoonlijkheidsstoornis) → zie boek!

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- Genotype – omgeving correlatie
- 3 TYPES; **passieve** (= ouders geven genen door aan kinderen bv. intelligentie) – **reactieve** (= reactie van ouders op persoonlijkheid van kinderen) – **actieve** (= actief exploreren en uitoefenen van persoonlijkheidskenmerken)
- Positieve en negatieve correlatie

→ COMPLEXE PERSOONLIJKHEID

9. Moleculaire genetica

- D4DR: Dopamine-receptor, Novelty seeking, 4%
- 5-HTTLPR: Aangenaamheid, 0.5 – 2.8%
- CHRM2: aangenaamheid, consciëntieusheid
- COMT: openheid
- ADH4: aangenaamheid
- NRG1: consciëntieusheid
- ...

A CLOSER LOOK; 'Phineas Gage'

Intrapsychisch Domein

Hoofdstuk 9: Psychoanalytische benadering van persoonlijkheid

- Freud; alles wat in het ID zit mag niet naar buiten komen, mag niet worden geuit! Dit moet onder controle gehouden worden. **Psychoanalyse, Persoonlijheidsstructuur (ID & EGO & SUPEREGO), Psychoseksuele ontwikkelingsfase, afweermechanisme.**
- Dochter Reich; Dit is niet waar, alles wat in het ego zit, het onbewuste moet bevrijd worden → orgasmetherapie van Reich. Theorie van Freud is gebaseerd op Anna Freud die nog maagd was... dit was het begin van de psychoanalyse.
- Jung, Anna Freud, Erikson, Horney, Reich...

1. Sigmund Freud

(°1856- +1939 Freiburg) Oedipuscomplex door vader? Zelfanalyse door zichzelf te analyseren, wat hij van zichzelf vind... → dit vond hij toepasbaar op iedereen. Hij nam zelf cocaïne nam en schreef het ook aan iedereen voor... Leerling/collega van Joseph Breuer (techniek ontwikkeld: vrije associatie = vertellen over eender wat... de therapeut doet niet veel stelt bijna geen vragen maar laat de patiënt vertellen → hierdoor treden minder spanning en angst op doordat de onbewuste gedachten bevrijd worden → emotionele catharsis = bevrijding van de emotionele spanning van dat onbewuste!) → theorie Freud is hierop gebaseerd. 1900 'the interpretation of dreams'.

2. Fundamentele veronderstellingen

- PSYCHISCHE ENERGIE: aangeboren instincten → zijn origineel (hebben te maken met zelfbehoud en seksualiteit), later worden deze instincten: **Levensinstinct** (=libido; seksueel en behoefte bevredigend) **vs**

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

Doodsinstinct (=thanatos: dood en agressie), vb. eten en verkrachting → behoeftes worden gecombineerd (in die periode diende seks enkel ter voorplanting, homoseksualiteit werd aanschouwd als beestachtig)

- ONBEWUST: het **bewuste** deel van de hersenen is maar klein, het **voorbewuste** deel (=deeltje van het bewustzijn dat halvelings onbewust is maar alles wat erin zit kan gemakkelijk naar het bewustzijn gebracht worden) & het **onbewuste** deel (=grootste deel is ontoegankelijk, door middel van verdringing alle onbewuste driften in het vat houden in bedwang houden, angst bv. Seksuele driften, doodsdrijfden) → ijsbergmodel (2/3 onder water = voorbewust + onbewust, 1/3 boven water = bewust)
- DETERMINATIE: alles is **gedetermineerd** = bepaald (alles heeft een reden, en deze reden zit in het onbewuste), **Freudiaanse lapsus** (=fout van het mechanisme → verspreking; iets onbewust komt toch naar boven, dit wordt niet vervormd maar komt rechtstreeks tot uiting, in het normale doen wordt dit wel vervormd en aanvaardbaar gemaakt voor de maatschappij). **Gebaseerd op Anna O** (= Bertha Pappenheim); patiënt van Joseph Breuer. (begin van psychoanalyse!!) Symptomen; verlamingsverschijnselen, gezichtsproblemen, problemen met spraak en drinken, misselijkheid, dissociatie (= periode waarin iemand letterlijk van de wereld bent in een andere bewustzijnstoestand). Ze leed ook aan histerie (= conversiestoornis niet te verwarren met theatraliteit). Anna O werd onder hypnose gebracht, de volgende symptomen werden waargenomen: fysische uitdrukkingen van verdrongen traumatische ervaringen → emotionele **catharsis** wordt naar boven gebracht en opgelost. Bv. Slang in de kamer) **Overdracht** = overbrengen van gevoelens van andere belangrijke persoon naar de hulpverlener! **Tegenoverdracht** = gevoelens van hulpverlener tegenover patiënt → aan de hand van die gevoelens kan de diagnose gemakkelijker gesteld worden.

3. Persoonlijkheidsstructuur

- ID= Es (onzijdig) is aangeboren en zeer primitief, het fungeert volgens het **lustprincipe** (hierin zit de levensdrift en de doodsdrijf die zo snel mogelijk bevredigd willen worden). **Primair proces** denken (≠ logisch of realistisch). **Wensvervulling** = verplaatsing van behoefte naar ander object. Psychische energie stapelt op en zorgt voor spanning, wilt bevredigd worden. Worden deze echt bevredigd dan is dat nadelig voor de persoon en maatschappij. Door middel van dromen doet men al aan wensvervulling, waarbij de spanning vervormd wordt en aanvaardbaar wordt geuit. Bv. verliefd op baas...
- EGO = Ich is een **realiteitsprincipe** (= houdt dus wel rekening met realiteit en maatschappij en logica) en een **regulateur** (gaat proberen om te gaan met het ID en zijn behoeftes en de uiting ervan). Bemiddelaar tussen id en superego. **Secundair proces** denken (houdt rekening met realiteit). Ontstaat +/- in de anale fase = controle over zindelijkheid van baby's.
- SUPEREGO = über-ich = geweten! Waarden, moraal, idealen...
Internalisatie in fallische fase dmv oedipuscomplex of elektracomplex (na het doorlopen van dit conflict ontstaat het superego). 2 delen: **geweten** (= hoe dat iemand niet mag zijn) en **ego-ideaal** (= hoe iemand dan wel mag

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

zijn). Niet gebonden aan de realiteit → het kan zijn dat je ego-ideaal hoger ligt dan de waarden van de maatschappij!

- INTERACTIE; Om conflicten tussen superego en ID op te lossen wordt het EGO ingeschakeld. Voortdurende interactie = conflicten.
Afweermechanismen om de angst te verminderen of voorkomen en om het ego te beschermen. Dynamiek buiten bewustzijn.

4. [Dynamica van persoonlijkheid](#)

- ANGST → verschillende soorten: **objectieve** angst **vs. Neurotische** angst **vs. Morele** angst.
- AFWEERMECHANISMEN:
 - ✓ **Verdringing:** (basis) = het voorkomen dat onaanvaardbare gevoelens, conflicten, herinneringen, ... naar het bewuste komen. Zo wordt angst voorkomen en het ego beschermt.
 - ✓ **Andere afweermechanismen:** Fenichel → bescherming van zelfvertrouwen. Superego; ideaal zelf, hedendaagse maatschappij.
 - ✓ **Ontkenning:** = weigeren de realiteit te erkennen (vervorming). Realiteit ≠ ideaal zelf → bescherming van zelfvertrouwen. Dit wordt gedaan door de fundamentele attributiefout, mensen gaan hun fouten extern attribueren. Bv. Alcoholafhankelijkheid, vrouwen verlaat man, functioneringsgesprek, ...
 - ✓ **Verplaatsing/verschuiving:** Freud; emotionele lading bij een bepaalde gedachte wordt daarvan losgekoppeld en bindt zich aan een andere gedachte. = bedreigende of onaanvaardbare impuls wordt van zijn originele bron gekanaliseerd naar een niet-bedreigend doel. Het is een domino effect (bv. je baas uit het op jou, jij op je partner en deze op zijn zoon...) en het gebeurt onbewust. Bv. Kwaad of verliefdheid ...
 - ✓ **Rationalisatie:** Freud; gedrag, ..., waarvan de werkelijke motieven niet doorzien worden, een logisch samenhangende of moreel aanvaardbare verklaring geven. = analytische of intellectuele uitleg geven, zodat een sociaal onaanvaardbaar gedrag een aanvaardbare reden krijgt. Gedaan uit angst. Bv. bij falen van examen.
 - ✓ **Reactieformatie:** Freud; gedragswijze of psychische gewoonte met een betekenis tegengesteld aan een verdrongen wens en gevormd als een reactie hierop. = verdrongen drift → onaanvaardbare reactie → tegengestelde reactie. Dit is excessief gedrag. Bv. verliefdheid wordt kwaadheid, kwaadheid wordt verliefdheid, man kwaad op vrouw, ...
 - ✓ **Projectie:** Freud; psychisch mechanisme met behulp waarvan wensen, ..., die men bij zichzelf ontkent of afwijst aan een ander worden toegeschreven. Gedachten, ..., die we zelf niet kunnen verdragen in onszelf worden geprojecteerd, toegeschreven aan een andere persoon. Zo krijgen mensen minder angst door het externaliseren van de bron. Dit afweermechanisme wordt gebruikt in de psychotherapie. Het geeft een valse consensus effect; ego beschermen. Bv. dieven, seksloze vrouw, temptation, ...
 - ✓ **Sublimatie:** Freud; psychisch mechanisme dat een drift die in oorsprong op het seksuele gericht was, ombuigt naar een niet-seksueel doel en een niet-seksueel object. = kanaliseren van

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

onaanvaardbare seksuele of agressieve instincten naar sociaal wenselijke activiteiten. Freud; beroepskeuze, ontwikkeling van maatschappij. Bv. boksen.

- Afweermechanismen in het dagelijkse leven; beschermend, probleem, criteria (relaties & werk), onderscheid primitieve en ontwikkelde persoonlijkheid.

5. Psychoseksuele stadia van de persoonlijkheidsontwikkeling

- 5 ONTWIKKELINGSFASEN waarbij telkens conflicten moeten worden opgelost. De kwaliteit is bepalend (verschillen tussen mensen). Telkens 1 lichaamsdeel of EROGENE ZONE dat ontwikkeld (≈ naam fase). Wanneer fase niet goed doorlopen wordt treedt er FIXATIE op. Primitief & ontwikkeld.
 - ✓ **Orale fase:** (0-18 maanden) *mond, lippen & tong*. Conflict is spenen (voeding + plezier, afhankelijkheid + verlatingsangst). Bij fixatie treden er eetproblemen op, roken, overmatig gebruik van alcohol en drugs, nagelbijten, duimzuigen, potloodkauwen, ... → psychische afhankelijkheid + verlatingsangst. Conflict is ook bijten, bij fixatie krijgt men een vijandige persoonlijkheid.
 - ✓ **Anale fase:** (18 maanden – 3 jaar) *anus*. Conflict is zindelijkheidsstraining (plezier: produceren + controleren uitwerpselen) en eigen wil (= "Nee" fase). Bij fixatie heeft men weinig controle en is men slordig of juist veel controle (rigide, compulsief).
 - ✓ **Fallische fase:** (3–5 jaar) *fallus*. Verschil tussen geslacht → **Oedipuscomplex** (jongen wordt verliefd op mama waarbij papa de concurrent is, jongens krijgen castratie angst gaan zich daarom identificeren met de papa. Dit vormt tevens het einde van de fallische fase en het begin van het superego!) **vs. Elektracomplex** (meisje is kwaad op mama omdat zij geen penis heeft gekregen, dit wordt penisnijd genoemd. Wat voor afloop? Superego? Meisjes worden als minderwaardig beschouwd!).
 - ✓ **Latentie fase:** (6 jaar – puberteit) *rustfase* waar er geen conflict is. Concentratie op schoolcarrière. 2 criteria: relaties en werk.
 - ✓ **Genitale fase:** (puberteit – volwassenheid) *genitaliën*. Geen zelfmanipulatie, ook geen conflict. Deze fase is afhankelijk van alle vorige fasen.

→ **SAMENVATTING:** **Id** (aangeboren instincten) vs. **Ego** (aanpassen dmv afweermechanismen/angst) vs. **Superego** (geïdentificeerde waarden en normen). 5 **Ontwikkelingsfasen** zijn universeel. **Unieke persoonlijkheid** (primitief en ontwikkeld)

6. Persoonlijkheid en psychoanalyse

- DOEL: het onbewuste bewust maken. Symptomen zijn het resultaat van het onbewuste. Er wordt altijd weerstand geboden.
- TECHNIEKEN;
 - ✓ **Vrije associatie** ≈ *praattherapie*. Censuur, onbewust materiaal, subtiel, triviaal, niet-significant, bedreigend, beschamend materiaal, weerstand.

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- ✓ **Dromen:** Doel is de behoeftebevrediging in veilige omgeving, "vermomming". Droomanalyse = droomduiding. *Manifeste droominhoud* (= gemanifesteerde behoefte, symbolen) vs. *Latente droominhoud* (= originele behoefte). Functies zijn behoeftebevrediging en spanningsreductie in een veilige omgeving.
- ✓ **Projectieve technieken:** *Rorschach* met zijn ambigue stimuli (inktvlekken) → projectie van het onbewuste. Bv. Familie in dieren test (FID).
- PROCES PSYCHOANALYSE; Interpretatie → inzicht (intellectueel en emotioneel) → weerstand → overdracht → tegenoverdracht → nieuwe emotionele associaties.

7. Waarom is psychoanalyse belangrijk?

- PSYCHOTHERAPIE: psychoanalyse & andere psychotherapieën
- Onderzoek naar het ONBEWUSTE
- Het is een dagelijkse psychologie en een ontwikkelingspsychologie

8. Evaluatie van Freud's

- CONTROVERSIEEL: **voorstanders:** omvattende en begrijpbare theorie **vs.** **tegenstanders:** wetenschappelijke waarde, lage objectiviteit, tijdsgeest, persoonlijkheidsontwikkeling, negativisme, onderwaardering vrouw

Hoofdstuk 10: Psychoanalytische benaderingen: hedendaagse problemen.

1. Ego psychologie

- ERIK ERIKSON; (°1902 - † 1994 Duitsland, geadopteerd door 2de papa, identiteitscrisis [Deens, Joods, Duits], deze werd opgelost in 1939 [Amerikaans burger, christen]) **Bijdrage:** Id → Ego, 8 psychosociale ontwikkelingsfasen, integratie van cultuur en maatschappij, identiteit + crisis (wie ben ik?, uniek, narratief construct, aanpasbaar, life events). **Overeenkomsten** met Freud: de ontwikkeling verloopt in fasen, er moeten conflicten worden opgelost, en gebeurt dit niet treed er fixatie op. **Verschillen** met Freud: ipv 5 heeft Erikson 8 fasen, deze zijn niet seksueel maar sociaal gericht.
 - ✓ **Vertrouwen – wantrouwen** → HOOP: ≈ orale fase van Freud. Vertrouwen vs wantrouwen van ouders ≈ hechting. Relaties met ouders is een blauwdruk voor latere relaties. Hoop doet leven.
 - ✓ **Autonomie – schaamte** → WIL: ≈ anale fase van Freud. Nee - fase, wil = gedetermineerd zijn. Evenwicht in keuzevrijheid en aanvaarden van regels.
 - ✓ **Initiatief – schuld** → DOELGERICHTHEID: ≈ fallische fase van Freud. Doe – alsof fase, identificatie met ouder, internaliseren van waarden, normen, ...
 - ✓ **Vlijt – inferioriteit** → VAARDIGHEID: ≈ latentiefase van Freud. Sociale vergelijking, competentie, presteren en falen, superioriteit en inferioriteit.
 - ✓ **Identiteit – rolverwarring** → TROUW: ≈ genitale fase van Freud. Identiteitscrisis, narratief construct, identiteitsverwarring, ritueel,

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

negatieve identiteit, moratorium. Trouw blijven aan bepaalde ideologie

- ✓ **Intimiteit – isolatie** → LIEFDE: (18-24 jaar) betekenisvolle relatie. Liefde kunnen geven en nemen.
- ✓ **Generativiteit – stagnatie** → ZORG: (25-64 jaar) Generativiteit, productiviteit, enthousiasme, passie, betrokkenheid. Zorg: belangrijk om belangrijk gevonden te worden.
- ✓ **Ego-integriteit – wanhoop** → WIJSHEID: (65 jaar +) Voldoening, voorbereiding op de dood. Wijsheid: reflecteren over leven en dood.
- KAREN HORNEY; (°1885 - † 1952 Hamburg, afwezigheid van vaderfiguur, invloed van moeder, ze was een carrièrevrouw en moeder) **Feminisme**, sociale macht, cultuur, angst voor succes, baarmoedernijd.
- NARCISME; Otto Kernberg & Heinz Kohut: Self-serving bias, narcistische paradox.

2. Objectrelationele theorie

- Interne mentale representatie van objectrelaties, attachment = hechting, Harlow/Bowlby/Ainsworth (strange situation procedure). Nadruk op sociale relaties in de kindertijd, invloed op persoonlijkheidsontwikkeling, relatie met ouders. **Veronderstellingen**: interne behoefte < relaties & een belangrijke andere wordt geïnternaliseerd in de vorm van een mentaal object (geïnternaliseerde onbewuste mentale representatie van de moeder, relatie in afwezigheid, fundament).
- EARLY CHILDDHOOD ATTACHMENT; Experiment van *Harry Harlow*: aapjes bij vervangmoeder (aangekleed ijzer vs enkel ijzer) → problemen in de adolescentie en volwassenheid. Fysiek en warm contact nodig in kindertijd en een **responsieve** moeder. *John Bowlby*: **hechting**, wat als de relatie verbroken wordt (vertrouwen, negatieve reactie, depressief). *Mary Ainsworth*: vreemde situatie procedure, **3 soorten hechting**; veilige hechtings vs. Vermijdende hechting vs. Ambivalente hechting.
- VOLWASSEN RELATIES; 3 soorten van hechting hebben invloed op latere relaties:
 - ✓ **Veilige hechting**: mensen gaan bevredigende sociale relaties aan, hebben vertrouwen in anderen, scheiding is mogelijk.
 - ✓ **Vermijdende hechting**: mensen hebben wantrouwen en zijn achterdochtig, zijn onafhankelijk en anticiperen op scheiding.
 - ✓ **Ambivalente hechting**: mensen zijn kwetsbaar en onzeker, zijn afhankelijk van anderen en hebben verlatingsangst.

Hoofdstuk 11: Motieven en persoonlijkheid

- **Motief**: interne toestand die gedrag stimuleert naar een specifiek object of doel, veroorzaakt door een gebrek of deficit (bv. honger), gebaseerd op behoefte (spanningstoestand), gericht op spanningsreductie, beïnvloeding van gedrag, gedachten, gevoelens, ...
- **Intrapsychisch**: intern, onbewust, projectieve testen
- **Dispositioneel**: individuele verschillen, meetbaar, life outcomes, stabiel, gedrag verklaren

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

1. Basis concepten

- MURRAY; (°1893) The Assessment of Men, ouders hadden een hoge SES, privileges, zelfanalyse → geen oedipuscomplex, ontmoeting met Jung, behoeften en deficit in huwelijk?
- BEHOEFTE; **drijfveer**, potentieel om op een bepaalde manier te reageren onder bepaalde voorwaarden, organiseert de perceptie en gedrag, proces van spanningsreductie. Lijst van 20 behoefte, elke behoefte: intentie, emoties & gedrag. **Unieke behoefte hiërarchie, dynamisch karakter**. Bv. affiliatie.
- DRUK; Specifieke manier om over de omgeving te denken, behoeften gaan perceptie beïnvloeden, aspecten uit omgeving die relevant zijn voor behoefte bevrediging. **Alfa** (objectieve realiteit) vs **Bèta** (waargenomen realiteit).
- TAT; **Apperceptie**: interpreteren van de omgeving en het verlenen van betekenis eraan. → Thematic Apperception Test (ambigue tekeningen waar men betekenis moet aan geven). **State level** (momentane hoeveelheid van een specifieke behoefte) vs. **Trait level** (algemene neiging). Multi Motive Grid: nieuw, combinatie van TAT en vragenlijst.

2. Humanistische traditie

- 3 kenmerken: bewustwording van behoeften (nadruk op keuze en verantwoordelijkheid), zelfactualisatie & gebaseerd op groei.
- ABRAHAM MASLOW; (°1908 - † 1970 Brooklyn, Joods [schaamte om uiterlijk → kluizenaar in bib], afkeer van moeder, Behaviorisme, geboorte dochter [menselijk mysterie], WO II ["Mensen zijn tot meer in staat dan oorlog, vooroordelen en haat!"]) Behoeften **hiërarchisch** georganiseerd, basisbehoeften → zelfactualisatie, beschrijving adhv "doel", **5 levels** (driehoek, vanonder beginnen met het eerste level);
 - ✓ **Lichamelijk / fysiologisch**: korte termijn (voedsel, lucht, water, slaap) vs. Lange termijn (voortplanting).
 - ✓ **Veiligheid**: onderdak, geen gevaar of bedreiging, orde, structuur en voorspelbaarheid.
 - ✓ **Sociaal / liefde**: groep (familie, studenten, sport, ...), aanvaarding, eenzaamheid en vervreemding, vroeger en nu (internet).
 - ✓ **(Zelf-) Vertrouwen**: erkenning en waardering van anderen, zelfwaardegevoel.
 - ✓ **Zelfactualisatie**: potentieel ontwikkeling.

Bemerkingen: logica (= eerste basisbehoefte; human nature, uitzonderingen), lagere behoeften krachtiger wanneer niet bevredigd (zelfactualisatie zeldzaam) & meerdere behoeften tegelijk (1 behoefte op voorgrond). **Onderzoeksbevindingen**: lage behoeften sterker wanneer niet bevredigd? (negatieve reacties sterkst bij niet bereiken lage behoeften, positieve reacties sterkst bij bereiken hoge doelen), wat kan gelukkig maken? (geen relatie tussen behoeftebevrediging en geluk, zelfactualisatie maakt niet gelukkiger). **Zelfactualisatie**: slechts 1%, case studies, historische figuren, 15 kenmerken (efficiënte perceptie, aanvaarding, spontaniteit,...), ≈ FLOW; subjectieve toestand, volledige betrokkenheid en capaciteit, voorwaarden (evenwicht capaciteiten en uitdagingen, duidelijk doel, onmiddellijke feedback).

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- CARL ROGERS; (°1902 - †1987 Chicago, strenge opvoeding, hard werken, "dominee") Bijdrage psychotherapie, mens = positief, hoe zelfactualisatie bereiken?, vastlopen in zelfactualisatie.
 - ✓ **Fully functioning person:** Op weg naar zelfactualisatie, niet vastgelopen, hoeft niet volledig te zijn. *Kenmerken:* open voor ervaringen, diversiteit en nieuwigheden, heden, niet in verleden/spijt, niet in toekomst, vertrouwen op zichzelf, onconventioneel en eigenzinnig. Positieve aandacht & waarde – condities; *Conditionele positieve aandacht* (positieve aandacht gekoppeld aan voorwaarden, weg van fully functioning, gevolgen volwassen persoonlijkheid) & *onvoorwaardelijke positieve aandacht* (positieve aandacht zonder voorwaarden, restricties mogelijk, geen verloochening, zelfaanvaarding en vertrouwen, fully functioning → zelfactualisatie).
 - ✓ **Angst:** Té veel onvoorwaardelijke aandacht → angst; onevenwicht met self concept. Angstreductie door het *self concept te veranderen* (fully functioning) of *ervaring veranderen* (distortie, ≈ extern attribueren) of *omgeving veranderen*.
 - ✓ **Emotionele intelligentie:** Relatief nieuw construct. 5 *Componenten*; eigen emoties kennen, eigen emoties kunnen reguleren, zichzelf kunnen motiveren, gevoelens van anderen kennen, gevoelens van anderen kunnen beïnvloeden. Zelfactualisatie; eigen talenten en vaardigheden beïnvloeden.
 - ✓ **Cliëntgerichte therapie:** Zelfactualisatie, geen interpretatie, weinig directief, creëren van condities. 3 *voorwaarden*; echtheid, onvoorwaardelijke acceptatie, empathie (non-specifieke factoren, aanleren?).

Cognitief Domein

Hoofdstuk 12: Cognitieve topics in persoonlijkheid

Definitie Cognitie:

Informatieverwerking

3 niveaus: perceptie, interpretatie & bewuste doelen.

1. Persoonlijkheid door perceptie

- VELDAFHANKELIJKHEID: EFT, Rod and frame test (RFT), veld (on) afhankelijkheid, embedded figures test (EMT), vroeger onderzoek (onderwijs, interpersoonlijke relaties), huidig onderzoek (sensorieel rijke schietsituaties, multimedia, decoderen van gezichten). Veldonafhankelijke: studies waar men vooral analytisch te werk moet gaan (cv. Wiskunde), meer autonoom en onafhankelijk van anderen, opmerken van details en minder afgeleid door bijzaken, beter leren in een multimediaomgeving, sneller een tweede taal leren, beter details herinneren van een cursus. Veldafhankelijk: sociale wetenschappen, gevoelig voor sociaal contact, overzicht over het geheel en sneller afgeleid door bijzaken, leren minder

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

goed in een multimediaomgeving, leren minder snel een tweede taal, hebben een overzicht over een cursus en zien beter de grote verbanden.

- SENSATIE VERHOOGING/VERLAGING: Petrie's onderzoek, reducer/augmenter,
- Pijntolerantie

2. Persoonlijkheid door Interpretatie

- KELLEY: (George Kelley 1905-1967) psychoanalyse biedt verklaring ≠ waarheid, mensen = wetenschappers, construct is een middel om feiten te beschrijven en er betekenis aan te geven, personal constructs, habituele basisconstructen = uniek systeem, constructief alternativisme, angst is het resultaat van niet kunnen begrijpen of voorspellen van de realiteit. Personal constructs schieten te kort, zijn te rigide, zijn te weinig flexibel.
- LOCUS OF CONTROL: (Julien Rotter) = sociale leertheorie. Locus of control: concept dat beschrijft waar iemand de verantwoordelijkheid legt, intern of extern. Waarde en soort bekrachtiger, verwachting bekrachtiger, gegeneraliseerde verwachtingen, specifieke verwachtingen.
- AANGELEERDE HULPELOOSHEID: oorsprong : onderzoek op honden, hulpeloosheid wordt gegeneraliseerd. Mensen? Onaangenaam geluid. Verband met locus of control. Mishandeling. Hoe leggen mensen onaangename gebeurtenissen uit. Explanatory style: de manier waarop mensen gewoonlijk de oorzaken van gebeurtenissen uitleggen. Drie brede dimensies: Intern/extern (locus of control), stabiel/onstabiel, globaal/specifiek.
 - ✓ Pessimistische explanatory style
 - ✓ Optimistische explanatory style

3. Persoonlijkheid door Doelen

- CSLT:
 - ✓ Albert Bandura en de notie van self-efficacy: opgeleid in de klassieke gedragspsychologie maar gelooft toch in de actieve rol van de mens = Klassieke leertheorie + cognitieve en sociale factoren. Self-system = attitudes, mogelijkheden en cognitieve capaciteiten van een persoon. Self-efficacy: geloof dat je bepaald gedrag kan stellen om doel te bereiken (≈ interne locus of control). Verband met prestatie. Bronnen van self-efficacy: master experiences, social modeling (mensen leren door het observeren van de nader zijn gedrag, attitudes en de resultaten van dat gedrag, voorwaarden: aandacht, retention of behoud, reproductie, motivatie. BOB-doll experiment), social persuasion of sociale overreding, psychological responses.
 - ✓ Walter Mischel en het cognitive - affective personality system (CAPS): invloed omgeving! Persoonlijkheidsvariabelen: organisatie van cognitieve en affectieve activiteiten die beïnvloeden hoe mensen reageren op specifieke situaties. Stabiel netwerk, unieke organisatie, als ... dan ... veronderstellingen (vb. zomerkamp).

4. Intelligentie

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- Achievement (prestatie) vs. aptitude (aanleg) visie. Algemene intelligentie vs. meerdere intelligenties. Culturele context, Flynn effect en reverse Flynn effect, inspection time.
- Samenvatting: Veld (on) afhankelijkheid: de mogelijkheid om te focussen op details tussen een hoop irrelevante informatie → implicaties naar leerstijl en studiekeuze. Petrie's onderzoek en reducing/augmenting: verschil in gevoeligheid aan stimuli → implicaties naar probleemgedrag zoals druggebruik. George Kelley en de personal construct theory: mensen gebruiken constructen om de wereld rondom hen te verstaan. Locus of control: waar leggen mensen de oorzaak van gebeurtenissen? Aangeleerde hulpeloosheid. Mensen verschillen in hoe ze projecten en taken selecteren en nastreven in het leven. Wat wil een persoon uit het leven halen. Cognitieve sociale leertheorie, twee voorbeelden; Albert Bandura en self-efficacy & Walter Mischel en CAPS. Intelligentie: twee visies; prestatie vs. aanleg, geschiedenis, culturele context.

Sociale en Culturele Domein

Hoofdstuk 15: Persoonlijkheid en sociale interactie

1. Selectie

- = Kiezen van situaties, kiezen van partners, geschikte partners, tegengestelde of soortgelijken, huwelijksgeluk, ...
- **PERSOONLIJKHEIDSTREKKEN VAN EEN PARTNER**; Wereldwijd onderzoek van **Buss et al. (1990)**: wat zoeken mensen in een partner? Wederzijdse aantrekking/liefde, betrouwbaar karakter, emotionele stabiliteit/volwassenheid & een aangenaam karakter. → **Big 5**: consciëntieusheid, emotionele stabiliteit / neuroticisme, aangenaamheid. **Persoonlijkheid speelt dus centrale rol!**
- **OP ZOEK NAAR EEN PARTNER**; **Complementary needs theory**: tegengestelde trekken elkaar aan (bv. dominantie – afhankelijkheid). **Attraction similarity theory**: soortgelijke persoonlijkheden trekken elkaar aan (bv. dominantie – dominantie). **Assortative mating**: partner zoeken met soortgelijke persoonlijkheid, fysieke kenmerken, uiterlijke kenmerken. Oorzaak? Actieve selectie, andere variabele (nabijheid). **Correlatieel onderzoek**: voorkeur voor persoonlijkheid van partner, eigen persoonlijkheid, consistent positieve correlatie.
- **GEWENSTE PARTNER?**; "you can't always get what you want..." Tevredenheid? **Onderzoek**: positieve correlaties tussen "gewenste" en "echte" partner. **Voorspellend huwelijksgeluk**: aangenaamheid, emotionele stabiliteit, openheid, consciëntieusheid.
- **PERSOONLIJKHEID EN SCHEIDING**; **Voorspellers van scheiding**: lage impulscontrole / consciëntieusheid, lage aangenaamheid, lage emotionele stabiliteit. **Besluit**: persoonlijkheid en selectie van partners → soortgelijkheid, tevredenheid en scheiding, aangenaamheid, consciëntieusheid en emotionele stabiliteit.
- **VERLEGENHEID**; welke invloed op selectie? ≈ neiging tot spanning, angst, onrust in sociale situaties → **vermijden van sociale situaties**. **Gevolgen**: sociale isolatie, gevaar voor vrouwen (gynaecoloog, partner, minder risico's nemen bij gokken). **Paradoxaal**.

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- ANDERE PERSOONLIJKHEIDSTREKKEN; **Empathie** → vrijwilligerswerk. **Psychoticisme** → spontane en informele situaties. **Machiavellisme** → face-to-face. **Sensation seeking** → experimenteren, risicovolle situaties, alcohol en drugs (feestjes), gevaarlijk seksueel gedrag.

2. Uitlokking

- Proces waarbij persoonlijkheidskenmerken reacties bij anderen uitlokken.
- AGRESSIE EN VIJANDIGHEID; **Vijandige attributionele bias**. Agressieve mensen lokken vijandigheid uit, verwachten vijandigheid in interpreteren ambigue stimuli als vijandigheid. **Vicieuze cirkel, geen inzicht**.
- UITLOKKING VAN WOEDE; **Direct en indirect**. Dominantie: neerbuigend. Laag consciëntieus: "bedriegen". Laag open: afwijzen, mishandelen, ijdelheid, seksueel terughoudend, alcoholmisbruik, ... Hoog neurotisch: geïrriteerd, jaloeers, veeleisend, ... Buiten relaties: extraversie, aangenaamheid, agressiviteit.
- EXPECTANCY CONFIRMATION; Bevestiging van de initiële verwachtingen over persoonlijkheid door uitlokking van gedrag. ≈ **self fulfilling prophecy / gedragsconfirmatie**. Experiment. Sterk doordrongen in dagelijkse leven. "Het is bijna onmogelijk om niet te worden wie anderen denken dat jij bent!"

3. Manipulatie

- Manieren waarop mensen **intentioneel** (intentie kan goed of slecht zijn) het gedrag van anderen trachten te **beïnvloeden** → maar **negatieve connotatie**; dit komt door de **evolutie** = mensen hebben een grotere overlevingskans.
- TAXONOMIE opstellen; 2 stappen: **act nominatie** (= gedragsnominatie, gedrag gaan uitkiezen dat voor manipulatie staat) **vs. factoranalyse** (= door vragenlijsten en observatie manipulatie gaan onderzoeken) → **11 tactieken** (charmeren, dwang, beeld zonder klank, rede, regressie, zelfvernederend, verantwoordelijkheid invoeren, "hardball", plezier verhogen, sociale vergelijking & beloning). **Mannen en vrouwen** gebruiken ongeveer dezelfde technieken, vrouwen gebruiken wel meer regressie (kinderlijke technieken als manipulatie).
- PERSOONLIJKHEID; **Manipulatie in het kader van persoonlijkheid**: (hoog op neuroticisme). ↑ Dominant - extravert: dwang, verantwoordelijkheid / ↓ Dominant - extravert: zelfvernederend, hardball / ↑ Aangenaamheid: plezier, rede / ↓ Aangenaamheid: dwang, beeld zonder klank / ↑ Consciëntieusheid: sociale vergelijking, rede / Neuroticisme: hardball, dwang, rede, beloning, regressie / ↑ Open: rede, plezier, verantwoordelijkheid / ↓ Open: sociale vergelijking.
- MACCHIAVELLISME; (Machiavelli is een Italiaans diplomaat, boek: *Il Principe* 1513) Bijzondere vorm van manipulatie is het **macchiavellisme** (= een trait, antisociaal). In zijn boek '**Il principe**' gaf hij adviezen voor macht en manipulatie, maar er was een totaal gebrek aan traditionele waarden → er werd niet gedacht aan de gevolgen voor anderen! Machiavellisme is een **antisociale trek** geworden = het doel heiligt de middelen, dus welke middelen er worden gebruikt voor het doel te bereiken worden gerechtvaardigd, het maakt niet uit of deze slecht zijn.

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

Hij had een cynisch wereldbeeld, wantrouwen en een gebrek aan empathie. Kwalitatief verschil tussen hoog en laag macchiavellisme. **Hoog macchiavellisme** is zeer direct, manipuleren zonder gêne, wordt toegepast op korte termijn, gebruikt door mannen, zeer opportunisme, veel gevaren, geen beperkingen, stelen en liegen enz. **Laag macchiavellisme** is de wederkerige manier en coöperatief, toegepast in een context met veel beperkingen (verschil met hoog macch, hier zijn geen beperkingen!), werkt beter op lange termijn.

- NARCISME; gekenmerkt door exhibitionisme, grandiositeit, egocentrisme en uitbuitend → narcistische mensen gebruiken deze kenmerken bij **manipulatie** (gebruikers), **selectie** (deze mensen gaan op zoek naar glorie, aandacht en bevestiging, ze gaan dus personen en situaties opzoeken, waarbij ze in de picture/belangstelling komen te staan) en **uitlokking** (ze willen aandacht krijgen en dat gaan ze uitlokken door "vrienden" te hebben die naar hen opkijken om dat deze opkijken naar hen en zodat hun zelfwaardegevoel naar omhoog gaan). Narcisme zit als persoonlijkheidsstoornis in cluster B (waar ook borderline, paranoïde en antisociale stoornissen inzitten, deze hebben alle een paar kenmerken met elkaar gemeen!)

A CLOSER LOOK; 'The Machiavellian Personality' & 'Narcissism and Social Interaction'.

Aanpassingsdomein

Hoofdstuk 19: Persoonlijkheidsstoornissen

1. Bouwstenen

- SYMPTOMEN ≈ niet aangepaste versie: ≠ kennisdomeinen → normale persoonlijkheid / niet aangepast → persoonlijkheidsstoornis.
- OPGELET! Hypothetisch → empirisch onderzoek
 - ✓ **Dispositioneel**: consciëntieusheid → OCD
 - ✓ **Biologisch**: DRD4 → novelty seeking
 - ✓ **Intrapsychisch**: orale fase → afhankelijkheid
 - ✓ **Cognitief**: extern attribueren → antisociaal
 - ✓ **Sociaal**: Macchiavellisme → antisociaal

2. Concept stoornis

- Stoornis, normaal / abnormaal, persoonlijkheidsstoornis, DSM-IV
- Wat is een stoornis? Definitie volgens de APA; een gedrags- of ervaringspatroon dat zorgt voor een psychisch lijden (men heeft emotionele pijn), tengevolge van deze patronen hebben deze mensen problemen op belangrijke levensgebieden en hebben deze mensen een verhoogd risico voor verder lijden en vele andere problemen (functieverlies, dood, gerechtelijke gevolgen...).
- Geschiedenis: manie sans delire → krankzinnigheid → psychopathische persoonlijkheid (sociaal aspect).

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- Wanneer abnormaal? 3 criteria: **Statistisch**: zeldzaamheid van een bepaalde % is een persoonlijkheid abnormaal **vs. Sociaal**: sociale maatschappij, afhankelijk van tijd en ruimte! (bv homoseksualiteit) **vs. Psychologisch**: experts die beslissen wat abnormaal is op vlak van en door middel van gedrag, emoties, percepties en cognities!
- Psychopathologie: ontwikkeling van psychopathologisch kennisdomein; combinatie van 3 criteria. → APA (= American Psychiatric Association) heeft lijst gemaakt van alle verschillende abnormale psychopathologie met hun verschillende kenmerken = DSM-IV (= Diagnostical and Statistical Manual of Mental Disorders, 4de editie). Ook nog andere indeling van persoonlijkheidsstoornissen door de Wereld Gezondheidsorganisatie = ICD.
- Bij onderzoek van een persoon, om een stoornis vast te stellen: 5 assen;
 - ✓ **As 1**: klinische syndromen, deze zijn voorbijgaand! (bv depressie en angststoornis)
 - ✓ **As 2**: persoonlijkheidsstoornissen (zijn ingebakken in personen, moeilijker om af te leren, zeer duurzaam)
 - ✓ **As 3**: lichamelijke toestand (lichamelijke ziektes)
 - ✓ **As 4**: psychosociale problemen (vooral sociale toestand vb. werkloosheid...)
 - ✓ **As 5**: globale beoordeling van het functioneren (cijfer van 0 tot 100 dat het functioneren van iemand weergeeft!)
→ BaTP geven vooral advies op assen 1 en 2
- Wat is nu een persoonlijkheidsstoornis? = een duurzaam patroon van gedrag of ervaring dat zeer sterk verschilt van de verwachtingen van de maatschappij van die persoon. → volgens de 3 criteria is het abnormaal! **Pervasief**; komt terug over verschillende levensgebieden en situaties. Het is **persistent** over de tijd, stabiel. **Significante stress en pijn** die de persoon heeft, ook beperkingen hebben op gebied van relaties, werk... (dus omgeving lijdt er ook onder). Diagnose heeft zeer belangrijke invloed op iemands leven! Persoonlijkheidsstoornis mag **geen oorzaak vinden in een andere stoornis** (bv ontwikkelingsstoornis) en mag **ook geen fysieke oorzaak hebben** (bv bij een hersenletsel door ongeval)!
- INDELINGEN:
 - ✓ **Categoriaal**: Persoonlijkheidsstoornissen indelen in categorieën, de DSM-IV (10 persoonlijkheidsstoornis, 3 clusters). Onderscheiden en kwalitatieve verschillen dmv criteria tov normale extremen. Dominant. (helder transparant → maar dit maakt het net zo moeilijk, want het is zwart of wit...)
 - ✓ **Dimensioneel**: (maakt grote vooruitgang!) Stoornis in bepaalde mate hebben. Continuüm. Extreme vormen van normale trekken. (nadeel: hoeveel moet je van een stoornis hebben om ze ook echt te hebben, waar ligt de grens?)
 - Bij categoriale indeling is het ja of nee, heel extreem, er kan adhv één onderdeel beslissen of iemand persoonlijkheidsstoornis heeft of niet! → dus diagnose wordt afgezwakt door te iemands persoonlijkheidsfunctioneren te omschrijven adhv kenmerken van stoornissen. Op deze manier worden de problemen van de categoriale indeling omzeild! → Indeling volgens Westerse indeling! Maar er zijn heel veel cultuurverschillen en verschillen tussen leeftijden en geslacht! Men kan niet iedereen gaan categoriseren volgens deze

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

indeling omdat er zoveel verschillen zijn! Vandaar dat men nu eerder naar een dimensionale indeling gaat voor nuancering! → DSM-IV: 10 persoonlijkheidsstoornissen, 3 clusters. Context: cultuur, leeftijd (identiteitscrisis op 18 jaar), gender (mannen / vrouwen, opletten voor stereotypering).

3. Specifieke persoonlijkheidsstoornissen

- CLUSTER A; Excentriek, vreemd. Cognitief perceptuele vervormingen. Vertrouwen en hechtingsproblemen. Schizoïd: geen interesse in anderen / Schizotypisch: niet op gemak bij anderen / Paranoïde: vertrouwen anderen niet.
 - ✓ **Paranoïde persoonlijkheidsstoornis**; achterdocht en wantrouwen ten opzichte van andere mensen, andere mensen zijn allemaal slecht! Verkeerde interpretatie van sociale situaties (verkeerde gedachten in hun nadeel), halsstarrig rancuneus (deze personen kunnen niet vergeven), pathologische jaloersheid, vijandige natuur (altijd vijandig tegenover mensen), twistziek (altijd willen argumenteren)
 - ✓ **Schizoïde persoonlijkheidsstoornis**; gebrek aan verlangen naar relaties (≠ ontwijkende persoonlijkheidsstoornis), afstandelijkheid in sociale relaties, zijn liever op zichzelf, weinig interesse in relaties (≠ schizotypische persoonlijkheidsstoornis), weinig plezierbeleving, intermenselijke problematiek. Mensen worden moeilijk gevonden voor onderzoek of diagnose, gaan zelf geen hulpverlening zoeken en mensen van buitenaf merken dit ook niet!
 - ✓ **Schizotypische persoonlijkheidsstoornis**; angstig en ongemakkelijk voelen in relaties en sociale contacten, sociale onbeholpenheid (≠ schizoïde ps). Dit verbeterd niet!
Betrekkingsideeën: ze gaan altijd denken dat mensen hen vreemd vinden en dat het over hen gaat. Vaak bezig met magie en tovenarij, telepathie en buitenaards leven,... Moeilijk oogcontact maken en dingen zeggen die buiten de sociale norm vallen. Sociale en intermenselijke beperkingen, angst en achterdocht, vreemd en eigenaardig, ongewone perceptuele waarnemingen (zien en voelen dingen die andere mensen niet voelen), gedesorganiseerde cognities.
- CLUSTER B: emotionele controle (labiliteit) waardoor er veel interpersoonlijke problemen optreden (kernkenmerk!). Grillig verloop.
 - ✓ **Theatrale persoonlijkheidsstoornis**; (Wendy van Wanten) ≈ histrionische persoonlijkheidsstoornis. Excessieve nood aan aandacht en dit overal en altijd (verleidelijk gedrag, flirterig, seksueel uitlokkend, flamboyant gedrag en heel opvallende kledij). Mening en ideeën zijn vaak oppervlakkig en veranderen vaak in functie van situatie of personen zodat ze toch maar aandacht krijgen. Relaties kort van duur en weinig stabiel! → weinig diepgang, veel schommelingen, hun excessief gedrag staat niet in proportie met de situatie. Symptomen overdrijven voor aandacht, zeer aanklampend, dramatisch doen, erover gaan, geen grenzen kennen → ook niet bij de hulpverlening.
 - ✓ **Narcistische persoonlijkheidsstoornis**; (bv. Hitler, Jozeph Fritzel) de nood om bewonderd te worden, opgeblazen gevoel van eigen belangrijkheid, eigen prestatie worden extra in de verf gezet en die

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

van anderen worden geminimaliseerd. Gevoel van superioriteit (dromen van succes, welvaart, macht). Verwachten vleierij van anderen! Gevoel dat ze overal recht op hebben, dat ze privileges hebben en dat ze omringd moeten worden door belangrijke personen → alleen het beste is goed genoeg voor hen! Vrienden die ze kiezen hebben minder aandacht nodig en kijken op naar hen, vaak hebben deze minder competenties. Narcistische paradox; laag eigenwaarde opkrikken door vleierijen van "vrienden". Wanneer dit niet gebeurt, erge krenking van zelfwaardegevoel → kwaad worden en agressieve achting out. Mensen met een narcistische persoonlijkheidsstoornis beleven dit egosyntoon = het narcistische gevoel is voor hen doodnormaal (AS II)! mensen kunnen dit gevoel ook egodystoon beleven = het gevoel is niet normaal maar vreemd voor de persoon, maar wanneer deze het zo ervaart heeft deze geen persoonlijkheidsstoornis en is de problematiek zeer klein (AS I). Vertonen extreem jaloers gedrag, kunnen zeer minachtend zijn tegenover anderen omdat zij meer aandacht, succes, ... verdienen! Totaal gebrek van empathie, zijn alleen met zichzelf bezig, het leven van een ander doet er niet toe! (verschil met theatrale, deze heeft gewoon aandacht nodig, maar de narcist heeft positieve aandacht nodig!!)

- ✓ **Antisociale persoonlijkheidsstoornis:** er is een relatie met de kindertijd (kinderen die dingen gaan doen buiten de wet, die niet mogen, buiten de maatschappelijke normen liggen). Problemen in de kindertijd nemen toe naarmate de leeftijd stijgt (contact met politie, vandalisme...). Niet alle mensen met een antisociale ps hebben die dingen gedaan in de kindertijd en omgekeerd, het is niet altijd zo dat kinderen met problemen ooit een antisociale ps krijgen! Kinderen met deze stoornis kunnen er ook nog uitgroeien! Tekenen kunnen herkennen vanaf 5 jaar. Structured Clinical Interview Disorders (SCID-II). Kenmerken; antisociaal (geen inzicht in andermans gevoelens, geen rekening houden met anderen,...) , liegen, impulsiviteit (altijd dingen doen zonder nadenken, zonder na te denken over gevolgen voor zichzelf en voor anderen → onmiddellijke behoeftebevrediging) , irriteerbaarheid/prikkelbaarheid (enorm gevoelig voor prikkels, lage frustratietolerantie), gebrek aan verantwoordelijkheid & gebrek aan schuldgevoelens (personen gaan altijd extern attribueren; zij kunnen er niet aan doen en zijn onverschillig aan andermans gevoelens, hebben geen empathie). *Robert Hare* heeft deze stoornis verder onderzocht en vond de psychopathie (ook een stoornis die lijkt op ASPS maar veel uitgebreider) → Psychopathy Checklist (subjectieve kenmerken die hij beschrijft). Psychopathie bestaat uit twee clusters; de ASPS (lage frustratietolerantie, onmiddellijke behoefte bevrediging, gedragsproblemen, impulsiviteit → DSM-IV met objectief waarneembare kenmerken) & psychopaten → subjectieve kenmerken die er extra bijkomen (voelen geen angst, vertonen charme, vrij egocentrisch, geen empathie, gladde pratens, veel mannen) → alle psychopaten hebben een ASPS! Maar dit is niet omgekeerd, niet alle mensen met ASPS zijn psychopaten! In

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

combinatie van IQ; laag → komen in contact met het gerecht.. / hoog → Gevaarlijk, weten het contact met het gerecht te vermijden, gevolgen zijn ernstig, laten puinhoop achter.

- ✓ **Borderline persoonlijkheidsstoornis;** (Eva Pauwels) Labiliteit op vlak van relaties: verlatingsangst bij relaties, maar anticiperen hier ook op zodat de partner hen verlaat → self-fulfilling prophecy (splitsing als afweermechanisme; extremen, ofwel goed ofwel slecht!). personen gaan nog wel mensen aantrekken, maar van zodra ze te dicht komen, stoten ze die af. Labiliteit op vlak van gedrag: personen proberen vaak zelfmoord te plegen en doen vaak aan automutilatie, meestal als hulpkreet en om de innerlijke pijn weg te nemen. Labiliteit op vlak van emoties: pieken en dalen, sterke emoties, moeilijk om in normale toestand te komen, impulsiviteit en woede uitbarstingen. Labiliteit op vlak van zelfbeeld: identiteitsstoornis, splitsing, vaak veranderen van identiteit doordat ze sterk beïnvloedbaar zijn → leegtegevoel door gebrek aan identiteit. Al deze vlakken staan in interactie met elkaar! Meestal problemen in de kindertijd; verwaarlozing, misbruik, emotionele deprivatie in een primitieve anale of orale fase → relatie met afweermechanisme en vermijdende hechting!
- CLUSTER C; basis van **angst**: vermijding, aanklampend gedrag, perfectionisme, controledrang, neurotische paradox (als ze een probleem willen oplossen veroorzaakt een ander probleem → eerste probleem dat ze willen oplossen = angst).
 - ✓ **Ontwijkende persoonlijkheidsstoornis;** = vermijdende persoonlijkheidsstoornis (lijkt op de schizoïde ps omdat ze vermijding gelijk hebben). Mensen hebben nood aan sociaal contact, maar enorm laag zelfvertrouwen en laag zelfwaardegevoel → daardoor worden ze angstig en zijn ze zeer gevoelig voor kritiek, door deze angst gaan ze zich terug trekken en sociale relaties vermijden, sociale geremdheid (want hier is de kans groot dat ze beoordeeld gaan worden) → angst om afgewezen te worden. Bijkomend hebben ze nood aan bevestiging, steun, ondersteuning, liefde, ... Ze zijn zich zeer bewust van hoe ze overkomen! (verschil met schizoïde → deze hebben geen nood aan sociale relaties!)
 - ✓ **Afhankelijke persoonlijkheidsstoornis;** zeer laag zelfvertrouwen, deze personen gaan mensen opzoeken (als bv. Een relatie voorbij is gaan ze opzoek naar een andere relatie omdat alleen zijn heel moeilijk is) en hebben ze nodig omdat ze nood hebben aan aandacht, complimentjes, liefde, verzorgd te worden,... Ze zijn afhankelijk van anderen om beslissingen te nemen (hebben bij elke beslissing steun en aandacht nodig, ze kunnen dit niet alleen, ook bij taken) → ze gaan zich erg onderdanig opstellen (geen initiatief nemen, ...), ze gaan vrijwillig dingen doen die onplezierig zijn, zullen het moeilijk oneens zijn met iemand (vermijden van kritiek voor hun laag zelfbeeld te beschermen) en kunnen moeilijk ergens alleen aan beginnen. Deze personen hebben een sterke behoefte aan bevestiging van anderen en een excessieve behoefte om verzorgd te worden. (ambivalente hechting)

PERSOONLIJKHEIDSPSYCHOLOGIE

- ✓ **Obsessief-compulsieve persoonlijkheidsstoornis**; Preoccupatie met ordelijkheid en perfectionisme, overdreven gewetensvol, overmatig toegewijd aan werk (deze mensen storten zich volledig op hun werk en hobby, prestatiegericht, waar ze controle op kunnen uitvoeren), deze personen kunnen geen dingen weggooien en zijn heel gierig (hebben het moeilijk met dingen te kopen, maar hebben daaraan gekoppeld een verzamelzucht), koppigheid. Ze denken volledig zwart-wit er bestaat geen grijs, zijn betrouwbaar en consciëntieus. OCD → As I, OCPD → As II.
- Deze persoonlijkheidsstoornissen hebben per cluster allemaal wel iets gemeen, daarom horen ze tot een zelfde cluster!

4. Prevalentie van persoonlijkheidsstoornissen

- AFHANKELIJK; van onderzoeksmethoden, tijd (verschillen in vroeger en nu bv. Borderline en ADHD), plaats (verschillen van culturen...), populatie. **Totale Prevalentie = 13%, Psychiatrische Populatie = 60%.**
- GENDERVERSCHILLEN; Bv. Borderline PS: vrouwen, Afhankelijke PS: vrouwen, Antisociaal PS: mannen)

5. Dimensionaal model van persoonlijkheid

- "NORMALE" TREKKEN: **extreem, rigide, niet aangepast, combinaties** (bv. Schizoïd: extreem introvert + laag neurotisch / Vermijdend: extreem introvert + hoog neurotisch → dimensionaal). **Voordelen:** Inter-individuele verschillen in 1 categorie & Onderscheid normaal - abnormaal genuanceerder
- COMBINATIE CATEGORIAAL – DIMENSIONEEL!! Je moet aan een aantal criteria (= categoriaal) voldoen vooraleer je een stoornis hebt, maar stoornissen veranderen door de tijd heen. Maar een categoriaal systeem laat geen verschillen toe en ook geen nuancering, maar een dimensioneel model wel!

6. Oorzaken van persoonlijkheidsstoornissen

- VERSCHILLENDE VERKLARINGSMODELLEN; voor elke stoornis, maar er is telkens maar één verklaringsmodel dat het er het dichtste bij zit! Bv. Borderline: trauma & Schizoïde: biologisch & Antisociaal: misbruik, genetisch, leertheoretisch, ...
- Elke stoornis bekijken vanuit het BIO-PSYCHO-SOCIAAL model, bekijken vanuit elk opzicht, elke stoornis kan verklaarde worden door een geheel van biologische, sociologische en psychologische aspecten.